

Utvecklingen för sävsångare och rörsångare under de senaste tjugo åren, belysta genom ringmärkningssiffror.

Ups and downs for the Reed Warbler Acrocephalus scirpaceus and the Sedge Warbler Acrocephalus schoenobaenus as reflected in ringing records.

JOHNNY KARLSSON

Meddelande nr 102 från Falsterbo fågelstation

Bladvassen är en unik miljö genom att den är praktiskt taget likadan överallt. Visst kan den variera i höjd och täthet, men är ändå, i jämförelse med andra biotoper, mycket enhetlig. Av detta följer också, att man kan förvänta sig (ekologiskt) likartade fågelsamhällen som utnyttjar bladvassar i vitt skilda områden. Jag tänker då i första hand på fåglar som både bygger bo och hämtar föda där, eller som enbart hämtar föda där. Det öppnar intressanta möjligheter till djurgeografiska jämförelser, registreringar av dynamiken i fågelsamhällen eller hos enskilda arter och att följa vissa arters flyttning över stora områden. Intresset för bladvassarnas fauna har ökat under de senaste åren, delvis som en följd av diskussioner om möjligheten att skörda vass för energiutvinning (se t.ex. Nilsson 1982).

RINGMÄRKNING I VASSEN

Redan för ett tjugotal år sedan startades "vassprojekt" med ringmärkning av rastande fåglar vid Långsjön utanför Jönköping (Rosenlunds Ornitologiska Klubb), på Falsterbohalvön (Falsterbo fågelstation) och i Kvismaren (Kvismare fågelstation). Märkning har därefter bedrivits årligen på dessa tre platser. Trots att fångstinsat-

Ringmärkning i Kvismaren.

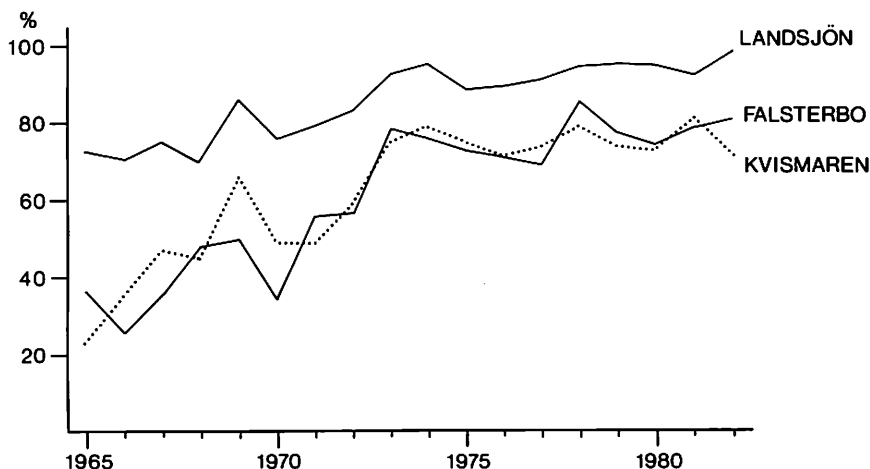
Foto: Per-Olov Eriksson/PRO-NATURA

serna inte har varit standardiserade, tycks det vara så, att resultaten från dessa förutseende projekt kan användas för att belysa långsiktiga förändringar i faunan. Ett exempel på det, är de jämförelser mellan rörsångare och sävsångare, som presenteras i denna uppsats.

FÖRHÅLLET MELLAN RÖR- OCH SÄVSÅNGARE

Fångst-siffror för rörsångare och sävsångare fångade vid Landsjön under åren 1965-1982 visar på en stark förskjutning i förhållandet mellan de två arterna (Persson 1983). När man började fånga fåglar i mitten på 1960-talet utgjorde rörsångarna omkring 70 % av det summerade antalet rör- och sävsångare. Under de följande 10 åren steg den andelen stadigt, för att nå upp till ca 95 % i mitten av 70-talet. På den nivån tycks förhållandet mellan arterna ha stabiliserats.

De långa fångstserierna från Falsterbo (Roos 1983) och Kvismaren (Nordberg 1976. Verksamheten vid Kvismare fågelstation 1965 t.o.m. 1982) har analyserats på samma sätt. Som framgår av figur 1, är andelen rörsångare av det totala antalet ringmärkta rör- och sävsångare lägre vid dessa båda platser jämfört med Landsjön, men den generella utvecklingen är mycket likartad. Förändringarna vid Falsterbo och Kvismaren följer dessutom varandra med en häpnadsväckande precision. Även om det finns invändningar mot "säkerheten" i fångst-siffrorna från de tre fångst-platserna, tyder inte minst samstämmigheten i resultaten på, att det är en verklig utveckling i förhållandet mellan de två arterna som speglas i figuren.

Figur 1. Procentuell andel rörsångare av det totala antalet ringmärkta rörsångare plus sävsångare under höstfångster i vassar på tre platser i södra delen av Sverige.

Per cent Reed Warblers of the total number of Reed and Sedge Warblers ringed during the autumn migration at three ringing sites in southern part of Sweden.

Den ökade andelen rörsångare kan bero på en av följande tre utvecklingar: 1. Antalet rörsångare ökar medan antalet sävsångare är konstant. 2. Antalet rörsångare är konstant medan antalet sävsångare minskar. 3. Antalet rörsångare ökar och antalet sävsångare minskar. De flesta fältaktiva ornitologer är sannolikt beredda att påstå, att den sista förklaringen är den enda giltiga, dvs. att antalet sävsångare i Sverige har minskat och att antalet rörsångare har ökat.

Sjungande sävsångare.

Foto: Jan Elmelid/N

DISKUSSION

Att använda antalet ringmärkta fåglar som ett direkt mått på upp- och nedgångar i fågelpopulationer, utan korrigeringar för variationer i fångstinsatser, är naturligtvis vanskligt. Stolt & Österlöf (1975) diskuterar det problemet i en uppsats, där de analyserar möjligheten att använda de svenska ringmärkningsiffrorna som ett instrument för att direkt avläsa förändringar i fåglarnas antal. Om man godtar de uppgifter som Stolt & Österlöf lämnar, innebär det att antalet rörsångare fördubblades mellan åren 1965 och 1974, medan antalet sävsångare halverades. Dessa förändringar ligger mycket nära vad som krävs för att förklara den utveckling i förhållandet mellan arterna som redovisas i figur 1. En svaghet i detta resonemang är, att presentationen i figur 1 och de siffror som Stolt & Österlöf använder, till en del är desamma.

Sävsångarens tillbakagång är inte unik för Sverige. Den har även belagts i andra nordeuropeiska länder. Stolt & Österlöf (1975) liksom flera andra, förklarar sävsångarens tillbakagång med den långvariga torka som drabbade områdena söder om Sahara (Sahelregionen) mot slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Denna torka och den ökenspridning som följde i dess spår tror man har drabbat sävsångaren i långt större utsträckning än rörsångaren. Sävsångaren tycks i huvudsak vara en transsaharaflyttare (med i stort sett sydlig kurs). Rörsångaren däremot flyttar i en annan bana, och passerar ned till tropiska Afrika utmed en västligare kurs, följande kustregionen av Nordvästafrika. Även andra skillnader i de två arternas flyttning kan spela in, t.ex. flyttningsetappernas längd. Om vi godtar den exceptionella torkan i Sahel som en förklaring till sävsångarens tillbakagång, återstår det att förklara rörsångarens dubbling under en tioårsperiod. Två förklaringar kan lätt föras fram: Miljöförändringar på häckningsplatserna som har gynnat rörsångaren, eller en effekt av minskad konkurrens från sävsångarna.

Det första alternativet verkar rimligt, eftersom de vassbevuxna områdena har ökat i takt med minskat nyttjande av vassen (t.ex. för bete och tåkt). Därtill kommer, att ökad näringstillförsel har gynnat vassens tillväxt i många vatten. Betyddelsen av konkurrensen mellan de två arterna är dock inte helt ointressant. Det tycks vara så, att rörsångaren är dominant över sävsångaren (Svensson 1978). Här sluter sig cirkelresonemangen. Om det är så, att rörsångaren ökat i antal (vilket uppenbart är fallet!), kan den ökade mängden rörsångare verka negativt på antalet säv-

sångare, t.ex. genom konkurrens om födan. Kanske är det lika rimligt att anta, att sävsångarens minskning beror på en ändrad förskjutning i styrkan av en mellanarts-konkurrens (med rörsångaren), som att det beror på försämrade betingelser utmed flyttningvägen ned över Sahara. Mot detta talar, att andra arter med flyttningssvanor som liknar sävsångarens, också har gått tillbaka (Hjort & Lindholm 1978).

REFERENSER

- Hjort, C. & Lindholm, C-G. 1978. Annual bird ringing totals and population fluctuations. - Oikos 30:387-392.
- Nilsson, L. 1982. Effekter av vasslätter på den bladvasslevande faunan. - SNV pm 1589 (Naturvårdsverket, Rapport).
- Nordberg, E. 1976. Sävsångarens och rörsångarens flyttning samt arternas förekomst vid Kvismaren. - Verksamheten vid Kvismare fågelstation 1975:8-12.
- Roos, G. 1983. Flyttning, övervintring och livslängd hos fåglar ringmärkta vid Falsterbo (1947-1980). - Anser, Supplement 13.
- Stolt, B-O. & Österlöf, S. 1975. Ringmärkning och flyttfåglars beståndsvariationer. - Fauna och flora 70:69-84.
- Svensson, S. 1978. Territorial exclusion of *Acrocephalus schoenobaenus* by *A. scirpaceus* in reedbeds. - Oikos 30:467-474.
- Verksamheten vid Kvismare fågelstation 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982 (1966,,, 1983).

SUMMARY

From 1965 and onwards, birds have regularly been ringed in reed-beds at three localities in South Sweden. The relation between the number of Reed Warblers and Sedge Warblers is presented in Fig. 1. During the ten-year period 1964-1974, the proportion of Reed Warblers increased steadily. It is generally thought that this evolution partly depends on an increasing number of Reed Warblers, and partly to a increase in the Sedge Warblers. The decrease of the Sedge Warbler is often explained as an effect of the exceptional dryness in the Sahel-region in the late -60's and early -70's. The possibility that the decrease is an effect (at least partly) of a change in the competitive pressure of the Reed Warbler on the Sedge Warbler is proposed and shortly discussed.

JOHNNY KARLSSON, Ekologihuset, S-223 62 LUND